

**Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu –
Jazyk i literatura česká w europejskim kontekście kulturowym,
Racibórz, 4–5 września 2007 r.**

W dniach 4-5 września 2007 roku w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Raciborzu odbyła się kolejna konferencja międzynarodowa zorganizowana przez Instytut Neofilologii PWSZ w Raciborzu i Katedrę Języka Czeskiego Uniwersytetu Ostrawskiego zatytułowana *Český jazyk a literatura v evropském kulturním kontextu – Jazyk i literatura česká w europejskim kontekście kulturowym*. Zaproponowany przez organizatorów główny temat konferencji okazał się niezwykle nośny – w spotkaniu tym wzięło bowiem czynny udział ponad 50 prelegentów z czołowych, akademickich ośrodków bohemistycznych, przede wszystkim czeskich i polskich, takich jak: Praga, Brno, Ostrawa, Olomuniec, Pilzno, Ústí nad Labą, Opawa, Czeskie Budziejowice, Hradec Králové, Warszawa, Wrocław, Toruń, Opole, Racibórz, Nysa i Wiedeń.

Wszyscy uczestnicy zostali ciepło przywitani przez JM Rektora, prof. Michała Szepelewego oraz Dyrektora Instytutu Neofilologii PWSZ w Raciborzu, a jednocześnie głównego organizatora całego przedsięwzięcia, prof. Mieczysława Balowskiego.

Ton całym obradom nadały wystąpienia plenarne prof. prof. Viktora Viktory (*České národní obrození a národní egoismy?*), Marii Čechovej (*Čestina nejen pro Čechy*) oraz Mieczysława Balowskiego (*Slavia Orthodoxa, Slavia Latina, Slavia – Czechia*).

Viktor Viktora zwrócił uwagę na czasy czeskiego odrodzenia narodowego w nowym kontekście, w którym literatura czeska owego okresu w pełni wpisana się do kontekstu europejskiego. Zauważa, że literatura ta ma dosyć specyficzny charakter – należy bowiem do tzw. małych literatur, ale... może przy tym szczerze się swoim 900-letnim rozwojem, a to upoważnia, by mogła być zakwalifikowana także do tzw. wielkich literatur. Literatura czeska jedynie z małą przerwą historyczną w pełni wpisuje w kontekst europejski i ewoluuje od patosu ody i elegii do opisu życia codziennego, by w latach trzydziestych poruszyć aspekt egzystencjalny i związany z nim typ nowego bohatera.

Natomiast Marie Čechová wskazała w swoim wystąpieniu na istotny problem socjologiczny, przed którym stają nie tylko językoznawcy, ale przede wszystkim nauczyciele języka czeskiego jako obcego. Chodzi przede wszystkim o nauczanie języka dzieci imigrantów. Marie Čechová mówiła o tym, na co zwrócić uwagę w nauczaniu języka i starała się odpowiedzieć na pytanie, jak dobrze uczyć skomplikowanej gramatyki czeskiej. Okazuje się bowiem, że po roku 1990 język czeski stał się multietnicznym środkiem komunikacji w społeczności multikulturowej nie tylko na płaszczyźnie: Czesi – cudzoziemcy, ale także stał się narzędziem komunikacyjnym w grupach zróżnicowanych etnicznie (Čechová zauważyła, że tylko w szkole Běla pod Bezdězem w latach 2001–2006 naliczono uczniów z 33 mniejszości etnicznych).

Konteksty europejskie w sekcji literaturoznawczej były tematem przemyśleń i dyskusji na różnych płaszczyznach. Przede wszystkim odczytywano związki literatury czeskiej z innymi literaturami europejskimi, a zwłaszcza z literaturą francuską. Koneksi te stały w centrum zainteresowania Jiřego Svobody (*Apollinairovo »Pásmo« a jeho vystup do české poezie*); Svatavy Urbanovej (*Hrabalova »Přiliš hlučná samota« jako francouzský komiks*); Veroniki Košnarovej w referacie *Vztah české literatury k francouzské skupině »Le grand jeu« (Vysoká hra)*. Kontekst europejski literatury czeskiej nie mógł zostać pominięty bez zwrócenia uwagi na jej szczególne sąsiedztwo i przenikanie z literaturą niemiecką. Swoje wystąpienie temu zagadnieniu poświęciła Dobrava Moldanová (*Libuše Moniková: Německá reflexe českých šedesátých let dvacátého století*); temat emigracyjnej literatury czeskiej i jej recepcji w Niemczech podjęła Lucie Nováková.

Swoistą przestrzeń czeskiej literatury w jej związku z Europą – jako także zaprzeczenie globalizacji – wykazał Libor Martiněk odwołując się do wartości regionalnych Śląska Cieszyńskiego i Górnego Śląska, analizując recepcję twórczości Ōndry Lysohorskiego. Wybrana przestrzeń europejska i jej związki z literaturą stały się także przedmiotem wystąpienia Ivety Ruckowej (*Domov je pevným bodem v mém nitru. Vladimír Neuwirth – český spisovatel mezi Opavou, Lovaním a Frankfurtem nad Mohanem*).

Kontekst europejski został przez naukowców literaturoznawców potraktowany niezwykle szeroko – wykazywali oni związki literatury czeskiej nie tylko w powiązaniach z innymi literaturami narodowymi i ich wzajemnymi wpływami, ale także sytuując dokonania literatury czeskiej na tle ważnych osiągnięć i doświadczeń europejskich. W związku z tym, przedmiotem uwagi prelegentów sekcji literaturoznawczej stały się najważniejsze prądy literackie, filozoficzne, artystyczne i związane z nimi powstawanie nowych gatunków w poezji, prozie i dramacie.

W dyskusji na ten temat zabrał głos Jan Malura, który przedstawił *Spor o středověké velikonoční drama. Žánrové a komparativní aspekty v proměňách literární historie*. Problemy teoretycznoliterackie zaprezentował także Martin Pilař w referacie *Typologie moderních českých povídkových cyklů*, a także La-

dislava Lederbuchová, wypowiadając się na temat pt. *Autorská zpracování pověstových látek*.

Ważnym wkładem literatury czeskiej do kontekstu europejskiego było także zjawisko postmodernizmu, co udowodniał Bohuslav Hoffmann w referacie *Ohlédnutí za českou postmoderní literaturou, její reflexí a sebereflexí*. O krytyczno-literackim podejściu do problemu obrazowania artystycznego mówił Martin Tomášek.

Ważnym zagadnieniem rozważań sekcji literaturoznawców stał się także problem związków literatury z istotnymi dylematami filozoficznymi, a zwłaszcza egzystencjalnymi. Szczególnie to zagadnienie zainteresowało Vladimíra Novotného, który wystąpił z tematem *Existencialismus a existencialisté (v české literatuře a esejistice)*; problem egzystencjalizmu, doświadczeń spowodowanych konsekwencjami m.in. II wojny światowej i ich filozoficzny wymiar podjęła w swoim wystąpieniu Katarzyna Chrobáková, zwracając uwagę na problem holocaustu w literaturze (*Literacki wizerunek czeskiego Żyda w kontekście kultury europejskiej*). Zagadnienia egzystencji i związanej z nią duchowości, jako jedno z kluczowych doświadczeń Europejczyków XX wieku stało się przedmiotem rozważań i powiązań literatury z kontekstem chrześcijańskim w wystąpieniach Karel Komárka (*Liturgické inspirace v díle Jaroslava Durycha*) i Jany Vraňovéj (*Tematizace konfliktu antiky a křesťanství jako vyjádření krize hodnot (J. S. Machar)*). Podobny problem zainteresował Justynę Kościukiewicz.

Dwudziestowieczne tendencje występujące w literaturze czeskiej, będące przeciwieństwem tendencji ogólnoeuropejskich stały się powodem do rozważań Patrycja Pałka, który wskazywał na totalitaryzm „jako źródło inspiracji dla czeskiej powieści czarnej”.

Interesujące fakty dotyczące losów i podejmowanych prób dokończenia dzieła K. Havlička-Borovskiego przedstawił Petr Hora w referacie *K pokusům o dokončení Havličkova »Křtu svatého Vladimíra«*. Istotne problemy w literaturze czeskiej podjęła także Kateřina Pípová (*Problematika rozumění v díle F. D. Mertha*) oraz Zdeněk Smolka (*Filozofující »nadinterpretace« Weinerovy povídky »Rovnováha«*).

Swoje rozważania w kontekście ściśle europejskim prowadzili również naukowcy z sekcji językoznawczej, jako jeden z tematów głównych wybierając zagadnienie zapożyczeń w języku czeskim, a tym samym wpływów językowych. Jiří Marvan rozpatrywał zjawiska współczesnego języka czeskiego jako część specyficznego „lingwoarealu”. Interesującego tematu – przedstawionego niezwykle żywo i zajmująco – podjęła się Marie Krémová pt. *Vlivy cizích jazyků na vyjadřování v ženském časopise před 100 lety*. Również temat zapożyczeń w czeszczyźnie dziełtństwiecznej stał się celem wystąpienia Joanny Mietły.

Okazało się, że zagadnienie wpływów języków obcych na stan współczesnego języka czeskiego jest niezwykle nośnym i ważnym tematem do dyskusji, której

podjęli się Diana Svobodová, Anna Černá, Ivana Kolářová czy Jindřiška Svobodová (na przykładzie języka literackiego).

W kontaktach języka czeskiego z innymi językami stał się problem przekładu współczesnego, który był przyczynkiem do dyskusji dla Hany Sodeyfi i Jany Hoffmannovej.

Zjawiska gramatyczne, ich modyfikacje i przemiany w systemie języka czeskiego omawiali Jiří Zeman (*Začleňování cizích osobních jmen do českého jazykového systému*), Ivana Svobodová (*Některé pravopisné problémy z hlediska práva*), Hana Konečná (*Tendence vývoje morfologického systému v současné češtině (v souvislosti s prací na Internetové jazykové příručce)*), Eva Hošnová (*Otázky vztahu mezi tematickými posloupnostmi a užitými jazykovými prostředky*) a Lidia Pešínová – zagadnienie czasowników dwuaspektowych postarała się ukazać na szerszym tle słowiańskim.

Rozwarstwienie języka z socjologicznego punktu widzenia stało się tematem wystąpienia Jaroslava Hubáčka. Problem pragmalingwistyczny został podjęty także przez Petra Mareša, który w wyjątkowo interesujący sposób przedstawił zagadnienie wypowiedzi nieformalnych we współczesnej publicystyce czeskiej. Nieodległego tematu podjęła się Hana Srpová wykazując związki między stylem naukowym a reklamą, jako przejawem działania i wywierania nacisków poprzez mass media. W tym kręgu wystąpień do wyjątkowo zajmujących należy zaliczyć referat Miloša Mlčocha, który przedstawił i omówił przykłady porównań i metafor, pojawiających się w sprawozdawczym dziennikarstwie sportowym. Interesującą o języku „medycznym” wypowiadały się Ivana Bozděchová (*Proměny v terminologii české medicíny*) oraz Alena Černá (*Čeština středověkých lékařských knih*).

Osadzenie języka w kontekście kulturowym w rozumieniu pewnego etnikum – warunkowanie języka poprzez kulturę stało się przedmiotem rozważań Kateřiny Křížovej, która wykazywała językowe podobieństwa i różnice kulturowe między frazeologizmami niemieckimi i czeskimi, wpisując je w obręb europeizmów. Pozostając w sferze metodologii językowego obrazu świata, Anna Zura starała się odczytać – na podstawie języka poetyckiego Jaroslava Seiferta – sposób obrazowania doświadczenia wojennego poprzez nazwy barw w tomikach z tego okresu.

Problem wywołany przez Marię Čechową w obradach plenarnych, dotyczący nauczania języka czeskiego cudzoziemców został podjęty przez Jaromíra Šindelářová, która mówiła o pewnych, uciążliwych dla cudzoziemców „kruczkach”, pojawiających się w paradygmacie morfologicznym pomiędzy dwiema płaszczyznami: *spisovná čeština – obecná čeština*. Natomiast o doświadczeniach w nauczaniu języka czeskiego cudzoziemców z punktu widzenia fonologicznego, zwłaszcza w ortoepii i prozodii, mówiła Eva Hájková. Formalną stroną nauczania języka czeskiego jako obcego zajęła się Marie Hádková, która przedstawiła możliwości ustandaryzowania języka w ramach SERR (*Společný evropský referenční*

rámec), wskazując na pewne ogólnie przyjęte, pod patronatem Komisji Europejskiej, zasady nauczania języków obcych i przeprowadzania egzaminów certyfikacyjnych.

W trakcie trwania konferencji odbyła się także dyskusja panelowa na temat stanu i perspektyw polskiej bohemistyki, w której wzięli udział przedstawiciele polskich ośrodków bohemistycznych obecni w Raciborzu. W toku spotkania zaprezentowano poszczególne placówki, wyjaśniono jaki typ studiów jest prowadzony oraz w jakim kierunku zmierzają badania naukowe nad językiem i literaturą czeską w Polsce. Wymieniono się poglądami i doświadczeniami, zarówno ze sfery stricte naukowej, jak i dydaktycznej.

Wielką niespodzianką, faktem odnotowanym przez organizatorów, były gratulacje złożone Profesor Marii Čechowej z okazji Jej jubileuszu. Dostojnej Jubilatce wręczono przygotowaną na tę okazję publikację, do której powstania przyczynili się Jej współpracownicy: prof. Dobrava Moldanová oraz prof. Mieczysław Bałowski. Jubileusz uświetnił występ uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej z Raciborza.

Jednak spotkanie raciborskie obfitowało nie tylko w interesujące wystąpienia filologiczne, ale także było okazją do spotkań towarzyskich, obopólnej wymiany i nabycia publikacji, przedyskutowania nowych pomysłów w sferze bohemistyki, a wszystko to w atmosferze pogodnej raciborskiej jesieni przy filiżance kawy, czy gorącej herbacie. Na koniec, wisienką na torcie było zaproszenie wszystkich uczestników na wspólną wycieczkę do Kopalni Srebra w Tarnowskich Górach.

Anna Zura, Wrocław